

## Verschenen in De Tijd op 13-12-2005

Naar aanleiding van het manifest voor een Zelfstandig Vlaanderen van de Denkgroep 'In de warande', en de broodroof van ondertekenaar Herman De Bode

13/12/2005 Copyright © De TIJD

### 1) Heksenjacht in Vlaanderen (Rolf Falter)

Berufsverbot en afdreiging is dagelijkse kost in België. Rold Falter overloopt de lijst

### 2) De plicht je mening te uiten – het devies van McKinsey

Twee EX-consultants van McKinsey & Co durven ook spreken

## Heksenjacht in Vlaanderen

**(tijd) - Het ontslag van Herman De Bode als directeur van het adviesbureau McKinsey-Benelux is de jongste jaren niet het eerste incident waarbij men Vlamingen beroepsmatig tracht te treffen om een mening die zij hebben geuit. Maar volstaat dat om van een hekstenjacht te spreken?**

'This is a firm of leaders who want the freedom to do what they think is right', zo staat op de website van de consultant McKinseyCompany te lezen, onder het credo 'What we believe'. Die vrijheid gold blijkbaar niet voor de lokale Benelux-leider Herman de Bode. Hij nam vorige week ontslag als managing partner (directeur eigenlijk), en ging weer gewoon als partner werken bij het bureau. Het nieuws lekte woensdagavond uit in Le Soir, waarop de woordvoester van McKinsey het ontslag bevestigde. Belga verspreidde donderdag een bericht namens McKinsey waarbij ook de aanleiding werd gepreciseerd: De Bode had het Manifest voor een Zelfstandig Vlaanderen van de Denkgroep 'In de warande' ondertekend.

Dat manifest werd op 30 november uitgebracht. Zoals alle andere ondertekenaars staat De Bode erin met naam en woonplaats, zonder functie. Tegenover Le Soir benadrukte hij vorige week dat zijn standpunt volledig ten persoonlijke titel was. Deze krant identificeerde op zaterdag de ondertekenaars van het manifest op basis van hun functie. Toen sommige ondertekenaars van het zoekproces hoorden, werd voor minstens twee van hen gevraagd zeker de functie niet te vermelden. Een van die twee vragen kwam na sluitingstijd van de krant. Dat veroorzaakte een stevige rel in het betrokken bedrijf. Maar de plooiën werden daar, in tegenstelling tot bij McKinsey, gladgestreken.

Omdat McKinsey noch De Bode iets wil lossen over de discussie die aan het ontslag voorafging, moet men daarover terugvallen op het zinnetje dat woensdag in Le Soir stond: 'Verscheidene Belgische werkgevers hebben, in de wandelgangen, al hun twijfels geuit over een toekomstig beroep op de diensten van McKinsey.'

### Terechtwijzing

Ook Urbain Vermeulen maakte iets dergelijks mee. Hij is hoogleraar en al dertig jaar een islamkenner met heel hevige aanhangers en dito tegenstrevers.

Vermeulen poneert de stelling dat de islam als godsdienst worstelt met onze notie van verdraagzaamheid, en zet die analyse vaak met verbaal vuurwerk in de verf.

'Het begon op 19 april 2000. Toen pakte De Morgen uit met het verhaal van een uiteenzetting die ik enkele weken voordien in Leopoldsburg gegeven had', vertelt Vermeulen. 'Het stuk in kwestie was gebaseerd op een verslag van de Integratieraad van die gemeente. In feite was het een tweede, zwaar aangedikte versie van een verhaal dat ze eerder naar mijn decaan hadden gestuurd. De decaan had er aanvankelijk geen belang aan gehecht.'

'Vanaf de eerste minuut van mijn uiteenzetting in Leopoldsburg werd ik onderbroken door een Turkse man die 'charlatan' riep. Pas achteraf, uit alles wat ik vernomen heb, heb ik begrepen dat men wel degelijk uit was op mijn vel. Johan Leman, toen de directeur van het Centrum voor Gelijke Kansen, wou mij als lesgever over de islam bij de staatsveiligheid en bij magistraten laten vervangen door iemand anders en heeft mee de campagne gevoed. Net als de Turkse ambassadeur. Die pikte het niet dat ik de moord op 1,7 miljoen Armeniërs tijdens de Eerste Wereldoorlog als genocide omschreef.'

'André Oosterlinck, intussen oud-rector van de KULeuven, heeft zich laten vangen. Hij heeft me dat gezegd, nu de plooiën zijn gladgestreken. Hij werd 's morgens om halfzeven door de radio opgebeld met het bericht van De Morgen en kondigde in dat interview een onderzoek aan. Ik ben dan inderdaad tweemaal door de rector ondervraagd, in het bijzijn van mijn advocaat. Die procedure is geëindigd op een terechtwijzing.'

'Ik ben dan in beroep gegaan voor de 14-koppige en verkozen Raad van het Zelfstandig Academisch Personeel. Ook daar ben ik tweemaal ondervraagd. Op 8 december 2000 hebben zij de terechtwijzing vernietigd, en mij van alle rechtsvervolgning vrijgesproken.'

'Het heeft uiteraard allemaal gevolgen gehad', zegt Vermeulen. 'Senator Chokri Mahassine heeft mij op een bepaald moment in dat jaar via de minister van Justitie willen laten wraken als expert die opgeroepen was door het hof van assisen van Gent in een moordzaak met Turken. Maar de magistraten zijn gelukkig, en tot op de dag van vandaag, een beroep op mij blijven doen.'

'Ik ben een tijd uit de media verdwenen. Op televisie was ik persona non gratissima. Voor 2000 kwam ik geregeld in 'De zevende dag', vandaag nog altijd niet, al ben ik al wel terug in andere programma's geweest. Gelukkig heb ik in die periode ontzettend veel steun gekregen van mijn vakgenoten, ook over de grenzen, van bijna heel de faculteit, en van mijn studenten. Een naaste medewerker heeft wel getracht van de situatie te profiteren, maar die heeft bot gevangen.'

## **Songfestival**

Verhalen als dat van Vermeulen waren de voorbije jaren nog te horen in Vlaanderen. 'Ik heb ook een onderzoek van de universiteit gehad', zegt Matthias Storme, advocaat en buitengewoon hoogleraar in Leuven. 'Ik had in een boutade over de veroordeling van het Vlaams Blok de stilzwijgendheid van de andere partijen gehekelde en geconcludeerd dat je als democraat bijna moreel verplicht werd voor het Blok te kiezen. De Morgen heeft me toen juist geciteerd, De Standaard een dag later verkeerd, en het spel zat op de wagen. Maar het was ook heel snel weer voorbij.'

De controverses gaan bijna altijd over een vermeende band met extreem rechts, vaak omdat het over standpunten gaat in verband met het Vlaams Belang, de islam of de Vlaamse onafhankelijkheid. Een analoog verhaal is dat van mensen met een extreem rechts verleden, die om die reden onder druk worden gezet. Herwig Jorissen, de Vlaamse voorzitter van ABVV-Metaal, werd enkele weken

geleden het lijdend voorwerp van een machtsstrijd tussen Franstaligen en Vlamingen in zijn vakbond, nadat was uitgelekt dat hij in zijn tienerjaren lid was geweest van de extreem rechtse Vlaamse Militanten Orde (VMO). Verleden week raakte bekend dat staatsraad Eric Brewaeys, om dezelfde reden, besloten heeft geen zitting te nemen in het college van de Raad van State dat binnenkort moet oordelen over een klacht tegen het Vlaams Belang. Nog vers in het geheugen ligt de zaak van Soetkin Collier, de zangeres van de Belgische folkgroep Urban Trad. Zij mocht in 2003 niet aan het Eurosongfestival deelnemen nadat een (ten dele foutief) rapport van de Staatsveiligheid was uitgelekt over haar banden als tiener met enkele extreem rechtse Vlaamse organisaties.

### **Welsprekendheid**

Is dat allemaal echter voldoende om van een **heksenjacht** in Vlaanderen te spreken? 'Het geval De Bode vind ik een kwalijke zaak', meent Etienne Vermeersch, emeritus professor en moraalfilosoof. 'Het gaat hier om het uiten van een mening - waar ik het overigens niet mee eens ben - die op intellectuele gronden geformuleerd wordt, en waarvan men kan verwachten dat de betrokkene er op basis van zijn positie een bijzonder inzicht in kan hebben. Die aantasting van de vrijheid van meningsuiting kan tot gevolg hebben dat mensen op verantwoordelijke plaatsen zich niet meer durven te uiten, wat het opborrelen van interessante ideeën zeker niet bevordert.'

Vermeersch vindt het ook onaanvaardbaar dat mensen veroordeeld worden op basis van daden uit hun jeugd. 'Hooguit mag je op continuïteit wijzen sinds de jeugd, als die er is', zegt hij. 'En voor de rest geldt het principe dat er meer vreugde is voor één zondaar die zich bekeert dan voor 99 rechtvaardigen.'

'Je moet dat zien in de context van een wetgeving die opiniedelicten vervolgt', zegt Matthias Storme. 'En daar zijn zelfs officiële instanties mee belast. Ik ben daar altijd tegen geweest. Vandaar dat ik in het geval van De Bode geen intellectuele poot heb om de privé-rechtspersoon die McKinsey is te bekritisieren. Maar al diegenen die altijd op de eerste rij staan om discriminaties aan te klagen zouden nu dit beroepsverbod moeten veroordelen.'

Ook Urbain Vermeulen neemt de term beroepsverbod in de mond als hij het over zijn eigen ervaring heeft, maar ziet het ook breder: 'Zodra je in Vlaanderen iemand bent die het goed kan zeggen, word je door die lui die geen drie woorden kunnen uitspreken zonder een euh ertussen afgedaan als een demagogische populist. Vlaanderen is te klein en te pietluttig voor een open debatcultuur. Men durft er niet op motieven te discussiëren, enkel op persoonlijke argumenten. Vandaar dat ook de meeste praatprogramma's zo zielig zijn.'

Op 28 november hield de kring van de rechtsstudenten in Leuven zijn jaarlijks Welsprekendheidstornooi. Een van de deelnemers, Michael Schellekens, begon wat een pleidooi tegen de marginalisering van allochtonen had moeten worden met een klassieke retorische truc: een overtuigend gebrachte opsomming van alle vooroordelen tegen migranten. Nog voor hij zijn omslag naar het eigenlijke pleidooi had kunnen beginnen, was er boegeroep in de zaal, stapten de juryleden Kristien Hemmerechts en Ivan De Vadder protesterend op en snoerde de voorzitter van de wedstrijd hem de mond. Schellekens kreeg nadien geen kans meer om zijn betoog af te maken.

Rolf FALTER

## De plicht je mening te uiten

**Herman De Bode treedt terug als topman van McKinsey & Company, nadat hij als lid van de denkgroep 'In de Warande' het manifest voor een zelfstandig Vlaanderen in Europa had ondersteund ('Gedachten maken slachtoffers', De Tijd, 9 december 2005). Daarmee heeft traditioneel België laten zien hoe het omgaat met het recht op vrije meningsuiting. Een bedrijfsleider mag blijkbaar niet - ook niet in persoonlijke naam - het laatste Belgische taboe, de eenheid van het land, ter discussie stellen. Zelfs niet als dat op een feitelijk onderbouwde en voor alle partijen respectvolle manier gebeurt. Dat is gewoon verbijsterend, stellen WERNER KONINCKX en KRIS VANSANTEN.**

De druk moet wel erg groot geweest zijn. McKinsey is immers het bedrijf bij uitstek waar normaliter ieder zijn mening vrij kan verkondigen. De cultuur van McKinsey is gefocust op het leveren van objectief en onafhankelijk advies. Daarbij is het essentieel dat de medewerkers zich vrij voelen om hun mening te zeggen.

Vanaf de eerste dag dat je bij McKinsey aan de slag gaat, drukt men je op het hart dat het in de bedrijfscultuur van McKinsey niet alleen je recht is om een afwijkende mening te hebben, maar tevens een plicht om die te verkondigen, ook al hebben je collega's een andere opinie. In het Engels wordt dat mooi omschreven als 'the obligation to dissent', **de plicht** om van mening te verschillen. Voor jonge medewerkers is **de plicht** om je mening te uiten buitengewoon verrijkend en motiverend en de consistente toepassing ervan is een van de belangrijkste bedrijfsculturelementen die tot het wereldwijde succes van McKinsey hebben geleid. Ook in zijn externe relaties is het bedrijf onder meer groot geworden door zich niet te laten intimideren door druk van buitenaf, maar door steeds onafhankelijk op feiten en analyses gebaseerde aanbevelingen op tafel te durven leggen, ook al gaan die in tegen het heersende gedachtegoed bij de klant. Herman De Bode is bij uitstek een persoon die de bedrijfscultuur van McKinsey incarneert, een briljant consultant en een onafhankelijk denker. Onder zijn leiding ontwikkelde McKinsey Benelux zich overigens tot een van de meest performante entiteiten binnen McKinsey wereldwijd.

### Zakelijke analyse

De vraag is dus of Herman De Bode heeft meegewerkt aan een document dat niet feitelijk onderbouwd is of onze Franstalige landgenoten beledigt. Een grondige lectuur van het manifest leert dat dat niet het geval is.

Het manifest is in de eerste plaats een grondige analyse van de sociaal-economische omgeving van België en zijn deelstaten. Alle cruciale parameters worden op basis van externe, verifieerbare bronnen in kaart gebracht: werkgelegenheidsevoluties, demografische projecties (vergrijzing), economische groei, sociale zekerheid, kwaliteit van het overheidsoptreden, vertrouwen van de burgers in de overheid, enzovoort. De auteurs komen tot de conclusie dat Vlaanderen en Wallonië voor al deze parameters grondig van elkaar verschillen en dat een performant beleid slechts mogelijk is indien het gedifferentieerd wordt in functie van de specifieke situatie van Vlaanderen of Wallonië.

De studie constateert voorts dat over bijna alle bevoegdheidsdomeinen er fundamentele verschillen in visie zijn tussen Vlaanderen en Wallonië. Het lijstje is indrukwekkend: het jeugddelinquentierecht, de kieslijsten in Brussel-Halle-Vilvoorde, de verdeling van geluidshinder rond Zaventem, de dienstencheques, de controle op misbruiken in de werkloosheid, het voorschrijfgedrag van artsen,

de implementatie van Kyoto, de flitspalen, enzovoort. Bovendien hebben de diverse staatshervormingen tot een niet-consistente bevoegdheidsverdeling geleid die het in bepaalde gevallen noodzakelijk maakt om tot negen ministers uit de diverse regeringen bij elkaar te brengen om problemen te kunnen bespreken en op te lossen. Zoals bekend geraken vele problemen dan ook vaak helemaal niet opgelost. Het hoeft dus niet te verwonderen dat de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling constateert dat België het op twee na laatste is van alle OESO-landen voor de prestaties van de publieke sector. De burgers voelen dat blijkbaar, aan aangezien hun vertrouwen in de overheid het op twee na laagste is in het Europa van de vijftien. Enkel Griekenland en Italië staan nog lager gerangschikt.

### **Sociaal kapitaal**

De auteurs van het manifest concluderen dat er in België als entiteit te weinig 'sociaal kapitaal' aanwezig is. Sociaal kapitaal wordt gedefinieerd als het geheel van informele waarden, normen en gewoonten die de onderlinge relaties en transacties beïnvloeden en die uitmonden in onderling vertrouwen en wantrouwen. Internationaal onderzoek suggereert dat een sterk sociaal kapitaal uitmondt in meer vertrouwen in de overheid. Het is evident dat het sociaal kapitaal in België beperkt is. De gemeenschappen leven naast elkaar, bekijken andere tv-programma's, lezen andere kranten en zullen het zelfs niet eens geraken over de grootste Belg. Het aanhoudende communautaire gekrakeel over bijna elk beleidsdossier is ook niet van aard om het vertrouwen tussen de gemeenschappen te versterken. Bovendien tonen de auteurs aan dat de best presterende landen in een globaliserende wereld relatief kleine landen zijn met een sterk sociaal kapitaal. In de EU gaat het bijvoorbeeld om Denemarken, Finland en Ierland, landen die een omvang hebben gelijk aan of kleiner dan Vlaanderen.

Het feit dat er onvoldoende sociaal kapitaal is in België is op zich geen drama. De auteurs stellen voor om dat feit gewoon te erkennen, en de gemeenschappen de vrijheid te geven hun toekomst zelf in handen te nemen. Dat is zowel in het belang van Vlaanderen als in het belang van Wallonië. Gegeven die analyse, zijn er dan maar twee belangrijke zaken waarover tussen de gemeenschappen gesproken dient te worden: de solidariteitsmechanismen (de zogenaamde transfers) en het statuut van Brussel.

### **Laatste taboe**

De grote verdienste van het manifest 'Voor een zelfstandig Vlaanderen in Europa' is tweevoudig. Het geeft allereerst een goede synthese van de sociaal-economische situatie en verschillen in België. Bovendien haalt het manifest door de intellectuele kwaliteit en integriteit van menig ondertekenaar de idee van het einde van België uit de exclusieve context van het Vlaams Belang. De ondertekenaars van het manifest stellen dat Vlaanderen en Wallonië afzonderlijk beter gewapend zijn om de uitdagingen van onze tijd, zoals de intense internationale concurrentie, de aankomende vergrijzing, de klimaatverandering en de inefficiënte staatsstructuur, aan te pakken. Hun analyse verdient een debat op niveau.

Het is daarom bijzonder betreuenswaardig dat sommigen dit debat over het laatste Belgische taboe, het voortbestaan van dit land, in de kiem trachten te smoren door intimidatie en dreigementen. Die aanpak is ondemocratisch en contraproductief.

Het strekt Herman De Bode tot eer dat hij zijn mening heeft uitgesproken. The obligation to dissent, weet u wel.

De auteurs zijn managing partners van respectievelijk Navius en Quinteus. Beiden zijn ex-consultants van McKinsey & Co.